

>> El Palau dels Reis de Mallorca a Perpinyà.

Catalunya del Nord, estrangera íntima

La doxa transfronterera crea noves fronteres

L'acceleració del temps, amb l'euro i els trastorns mundials, ofereix entre Perpinyà i Girona un decenni 2010 radicalment diferent de l'anterior.

ESTEVE VALLS ROBINSON > TEXT

MARÇAL MOLAS > FOTOS

Les comarques de Perpinyà i les de Girona han arribat a ser com veïns d'un habitatge col·lectiu amb alt interès històric. Amb vides separades malgrat la comunió climàtica, aqueixos dos territoris tornen a aprendre a viure junts. Mentre el món econòmic sargeix el reapropament, l'àmbit cultural obre vies, noves i velles a la vegada, ja que de la relació que anteriorment no necessitava anomenar-se, ara se'n diu *transfronterera*. En aquest sentit, el repte del decenni 2011-2021 seria empeltar l'esfilagarsada continuïtat històrica amb una parafernàlia de convenis europeus cada cop més potent.

El darrer decenni va propiciar canvis radicals en la relació entre la Catalunya oficial i el seu apèndix francès. L'arribada d'una moneda única, l'anunci de l'esborrament de la frontera i les moltes voluntats polítiques d'aproximació van generar l'inici d'un espai transfronterer. De xic en xic, la Catalunya històrica, de Ripoll a Prada, amb tarannàs idèntics en temps remots, s'ha convertit en un projecte que reintrodueix el concepte de la frontera mental, ja que *transfronterer* té frontera. En aquest sentit, considerant l'àmbit cultural com un escenari artístic, però també de codis mentals, maneres de fer i ser, s'ha divulgat cap a la majoria uns territoris que interessaven una minoria. Per això, des de 2009, els plafons viaris amb el

nom de *Perpignan*, que indiquen la distància quilomètrica, van per desenes en l'eix Girona - la Jonquera de la Nacional II, per on passa la gent del país. Atès que aproximar-se a l'altra part significa veure-la millor, aquesta gran sorpresa transfronterera en pot generar altres. El llenguatge també ha transformat aquell *altre costat*, nom amb què la minoria activa designava l'altra banda de l'Albera. Des de final dels 1990, *Catalunya Sud* i *Catalunya Nord*, o els clàssics *França* i *Espanya*, han substituït àmpliament la referència anterior, en oposició a aquell *altre costat* que manifesta un ús natural de l'espai, enfront de denominacions necessàries, tot i que regressives, per fer arribar a tothom la idea d'un territori nou, si bé no ho és. Aquest marc mental concebut per la Unió Europea acaba convertint els *happy few* nord-catalans, de manera general catalans de soca-rel, en capdavanters en un escenari *mainstream*, on es descobreix amb esbalaiement la realitat trivial de Figueres i Girona. Amb tot, aquesta recent lexicologia de la cosa transfronterera forma la nova doxa de l'espai comú, sota la influència de la mística catalanista dels anys 1970. En aquest sentit, s'ha demostrat la validesa d'un finançament europeu de l'Escena Catalana Transfronterera (ECT) entre el Teatre de Perpinyà i el festival Temporada Alta de Girona i Salt, però també l'aeroport de Perpinyà s'ha enfonssat mentre s'enlairava el de Girona.

De la relació que anteriorment no necessitava anomenar-se, ara se'n diu *transfronterera*

Efecte d'acordió entre territoris i filtre fronterer

Quins poden ser els nous vincles culturals entre les comarques de Perpinyà i les de Girona? El 2011, llevat d'una feina molt discriminatòria en el corpus cultural nord-català, els punts de connexió són difícils. El motiu d'aqueix distanciament és l'afrancesament nord-català, oposat a la imatge mediàtica projectada al sud gràcies al filtre fronterer. De fet, el nexa de la llengua catalana ha tocat sostre en una vila de Perpinyà on ja no cal intentar sentir català local sinó comprovar si subsisteix el francès local, el de tota la vida, amb accent català, al costat del francès parisenc estàndard. Però també hi entra en joc l'aïllament de les comarques de Girona en relació amb el nord, fins en els cercles cultes, ja que la síndrome Ryanair, que porta a Kíev i les Canàries, permet «saltar» la Catalunya del Nord, alhora que la televisió reforça la connexió dels catalans del sud cap a les Espanyes, per moltes consultes per la independència que se celebren. Per això, en aqueixos deu anys, de 2001 a 2011, s'ha substituït la Catalunya natural per un espai internacional de proximitat, físicament de casa, però psicològicament llunyà. A través d'un fenomen d'acordió s'estreny la voluntat del vincle, mentre per l'altre costat la relació catalana de continuïtat és demogràfica i matemàticament un atzucac: parlant en clau cultural catalano-catalana, quin cantant nord-català d'envergadura pot cantar avui dia al sud de l'Albera, si no en queda cap en activitat?

La Catalunya del Sud necessitava la del Nord

Costa imaginar que entre Girona i Perpinyà, una gent que no mengen a la mateixa hora, ni coneixen el marc social, salarial i fiscal de l'altre, puguin entendre's. Resulta evident que els temes culturals formen espais possibles, sobretot si uns i altres abandonen les escates de la personalitat real en passar la frontera. Tot i això, les renúncies de tots dos arriben a generar situacions surrealistes, on l'efecte de la frontera traspuja amb força. El mateix escriptor Joan Daniel Bezsonoff diu: «Puc passejar tranquil·lament per Perpinyà; llevat dels amics, ningú no em coneix», referint-se a la seua escassa notorietat al nord, mentre que les llibreries sud-catalanes serioses ofereixen les seues novel·les. Aqueix esquema torbador, amb frontera selectiva, planteja els límits del *transfronterer* català, mentre està creixent una altra categoria de relacions. En aquest sentit, els vincles entre l'Ajuntament de Perpinyà i el d'Olot s'estan desenvolupant avui dia a través de correu electrònic en anglès. Per què no? Les connexions culturals d'aquesta Catalunya internacional tenen un altre cas esplèndid, com és el músic Pascal Comelade, que ha actuat tres vegades entre 2005 i 2011 a Perpinyà i comarques, però el doble a les de Girona.

Certament, el darrer decenni va aixafar els lligams de continuïtat nord-sud heretats del franquisme, en què la Catalunya del Sud tenia menester de la Catalunya del Nord, concebuda com a França de proximitat. De fet, si l'èxit de Lluís Llach va ser possible a la Catalunya del Nord, el canal del seu encaix va ser París, després que actués a l'Olympia el 1973. En aquesta *autopista cultural* oberta pel de Verges es van encarrilar, ja fa molts anys, des de Marina Rossell fins a Sopa de Cabra, però convé confessar que el temps es va aturar fa vint anys a Perpinyà en aquest simple àmbit de la presència de la cançó sud-catalana. La frontera del coneixement s'ha anat tancant, ja que els artistes nascuts després del 1975 no l'han travessat sinó de manera confidencial. Així, el grup barceloní Manel, referència absoluta de l'escena d'ara, omple de gom a gom l'Auditori de Girona, i és desconegut a Perpinyà, però apreciat a Madrid... Aquest ensurt fa

De 2001 a 2011, s'ha substituït la Catalunya natural per un espai internacional de proximitat, físicament de casa, però psicològicament llunyà

necessaris nous punts de partida, ja que la nova Catalunya del Sud, amb la necessitat d'exportar-se al món per superar la crisi, s'està saltant olímpicament la Catalunya del Nord, amb culpes compartides.

No ens ha de fer por constatar que la geografia mental de les generacions d'ara, al sud, situa millor Logronyo que no pas Ceret, per moltes consultes per la independència que se celebrin. El resultat és un territori de desconeguts íntims, fins un desencaixament de Girona cap a Perpinyà, més que al revés, ja que ara som nosaltres, els del nord, els qui tenim menester d'un sud que ja no té menester de nosaltres. Amb tot, les noves polítiques transfronteres poden superar l'etapa dels intercanvis, el coneixement mutu i els convenis, que no deixen de ser senyals d'estrangeria, per assumir la realitat de territoris competidors, en una Europa oberta. Per ara, però, Perpinyà admira més Barcelona que no pas ho fa Girona, que veu de reüll l'hegemonia de la capital; però aquesta distorsió la resoldrà el TGV, en confrontar els

catalans del nord amb la immensitat d'una Barcelona que en definitiva no els coneix. Al revés, si els fluxos de viatgers vinguts del sud amb velocitat alta es continuen aturant a Perpinyà en un 18% (dades SNCF/RENFE, juny 2011) es podrà renovar la relació, amb un vincle català ja enfonsat cap al substrat, però útil per generar ambient. Finalment, convindrà destriar la *catalanitat* i el *transfronterer*, que pateixen amalgames, i despartir, des de Perpinyà, l'ordinària facultat de parlar català d'un peritatge de les realitats sud-catalanes.

Esteve Valls Robinson és fundador del think tank *Open.cat* i del diari digital *La Clau* i delegat a Girona de l'Àrea Urbana de Perpinyà-Mediterrània.

>> A dalt, el mercat de Sant Carles.

A baix, l'única visió que molts catalans del sud tenen de la Catalunya del Nord.

El resultat és un territori de desconeguts íntims; ara som nosaltres, els del nord, els qui tenim menester del sud